

TIIRUTAJA

EESTI ORNITOLOOGIAÜHINGU TEABELEHT

NR 47 ♦ MÄRTS 2020

EESTI ORNITOLOOGIAÜHING
ASUTATUD 1921

Loe sellest lehest:

- 1 Aasta lind tuttpütt
- 4 Edukas aasta Vaibla linnujaamas
- 6 Linnuhuviliste lood: Geteli Hanni
- 8 Aasta linnu joonistusvõistlus
- 10 Suvise aialinnupäeviku kuues hooaeg
- 11 Keskkonnategu ja -kirves, teated

↪ Välimuse poolest peetakse tuttpüti üheks Euroopa silmapaistvaimaks linnuliigiks.
Foto: Kalmer Lehepuu

Aasta lind on silmapaistva välimusega tuttpütt

Margus Ots

Eesti Ornitoloogiaühing on valinud aasta lindu alates 1995. aastast eesmärgiga tutvustada mõnda vähe tuntud lindu või linnurühma ning kaasata huvilisi lindude uurimis- ja kaitsetegevusse. Aasta lindude hulgas on seni olnud vaid üks veelind – luigid 2008. aastal. Alanud aasta lind on huvitava välimuse ja käitumisega tuttpütt, kes on küll lihtsasti vaadeldav, kuid kelle kohta teadmisi on napilt.

Tuttpütt on veelind, kellele maapinnal kõndimine valmistab suurt vaeva. Ujudes on tuttpüti sabatuna näiv keha sügavalt vees ja lame selg veepinnaga peaaegu tasa, üksnes pikk kael reedab linnu juba kaugelt. Lendu tõusmiseks peab tuttpütt veepinnal joostes pikalt hoogu võtma. See on ka põhjus, miks teda ei kohta väikestel tiikidel ega metsajärvedel.

Inimese või röövloomade lähenedes eemaldub tuttpütt sukeldudes. Välimuse poolest peetakse tuttpüti üheks Euroopa silmapaistvaimaks linnuliigiks. Pesitsusajal tunneb sinikael-pardisuuruse tuttpüti eksimatult ära mustaservalise sulgkrae ja musta kiirututi järgi. Alakõhu tugeva

ja siidise naha tõttu oli tuttpütt vanasti moedamide lemmik: puhasvalgest helkivast nahast sai talveks hädavajalikke uhkeid muhve.

Lendava tuttpüti tunneb lihtsasti ära: tal on omaladane piklik kehakuju, pikalt ette sirutatud kael ja lühikese saba alt pikalt välja ulatuvad jalad. Kui tuttpütt juhtub näiteks paksus udus, mis linnule veekoguna tundub, juhuslikult maapinnale laskuma, ei pääse ta enam lendu ja langeb tõenäoliselt kiskjate saagiks. Nii nagu kauridelegi, võivad vihmamärjad maanteed tunduda pütidelle jõgedena. Kui märkad maanteel tuttpüti, on ta kindlasti tänulik transpordi eest lähima veekoguni.

Anna teada saabunud rändlindudest!

Ornitoloogiaühing kogub teateid esimestest saabunud rändlindudest. Vaatlusandmeid ootame kõigi lindude kohta, keda vaatlejad hästi tunnevad. Vajalik on üles märkida vaatluse kuupäev ja kella-aeg, asukoht, nähtud liigid ja isendite arv. Tähtis on, et nähtud liigid oleksid õigesti määratud. Vaatlusandmed saada aadressile feno@eoy.ee, sisesta rakenduse **Legulus** kaudu või andmebaasi **PlutoF**.

TUTTPÜTT
AASTA LIND 2020

↑ Lendaval tuttpütil on omalaadne piklik kehakuju, pikalt ette sirutatud kael ja lühikese saba alt pikalt välja ulatuvad jalad. Foto: Uku Paal

Laia levilaga rändlind eelistab suuri järvi

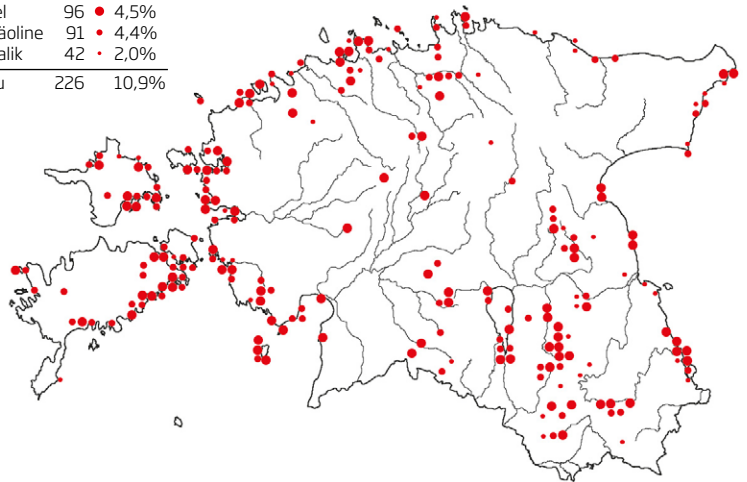
Tuttpütt on väga laia levilaga liik: tema nominaatvorm on levinud Euroopas ja Aasias ning omaette alamliigid veel ka Aafrikas ja Austraalias. Tuttpüti koguarvukuse kohta ei ole kuigi täpseid andmeid. Euroopas arvatakse elavat 330 000–498 000 paari tuttpütte, Eestis pesitseva asurkonna suuruseks hinnatakse 2000–3000 paari.

Eestis on tuttpütt tavaline pesitseja ja läbirändaja ning ka vähearvukas talvitaja. Kevadel saavad tuttpütid Eestisse aprilli lõpus kohe pärast jää sulamist, sügisel lahkuvad nad oktoobris, ent kui jääolud võimaldavad, jääb vähesel arvil tuttpütte Eesti rannikule ka talvitama.

Tuttpütt elab n-õ tuttpüti tüüpi järvedel ehk suurematel, üle 20-hektaristel, keset kultuurmaastikku asetsevatel järvedel. Tuttpüti pesitsusjärved on taimestikurikkad ja alati üle meetri, valdavalt aga rohkem kui 2,5 meetrit sügavad. Mererannikul elav tuttpütt armastab roostunud lahesoppe, kuhu ta saab peita oma pesa. Mõnikord pesitsevad tuttpütid hajusate kolooniatena; sel juhul võib mõnes lahesopis või järvel pesitseda mitukümmend sõbralikku pütipaari. Eesti suurimas tuttpütikoloonias Lõuna-Saaremaa

2003-2009 5 x 5 km

Kindel	96	4,5%
Tõenäoline	91	4,4%
Võimalik	42	2,0%
Kokku	226	10,9%

↑ Tuttpüti levikukaart Eesti haudelindude levikuatlases 2003-2009 (Mägi 2018).

rannikulähedasel saarel pesitseb koos ligikaudu 150 paari tuttpütte.

Kakerdis on südames romantik

Kevadel on tuttpütid häälekad: nende korisev ja krooksuv hääle kostab kaugele, mistõttu rahvasuu on andnud neile nimeks kroogu või merivares. Nimetus „pütt“ tuleneb nähtavasti tuttpüti ninahäälest „tök-tök, püt-püt“. Kuna tuttpüti jalad asuvad keha tagaosas ning ta liigub maapinnal väga vaevaliselt, on teda hüütud ka kakerdiseks ja perssjalaks.

→ Tuttpütt muneb 3-6 väikese kanamuna suurust muna.

Foto: Arne Ader

↓ Tuttpütt eelistab elupaigana suuremaid järvi.

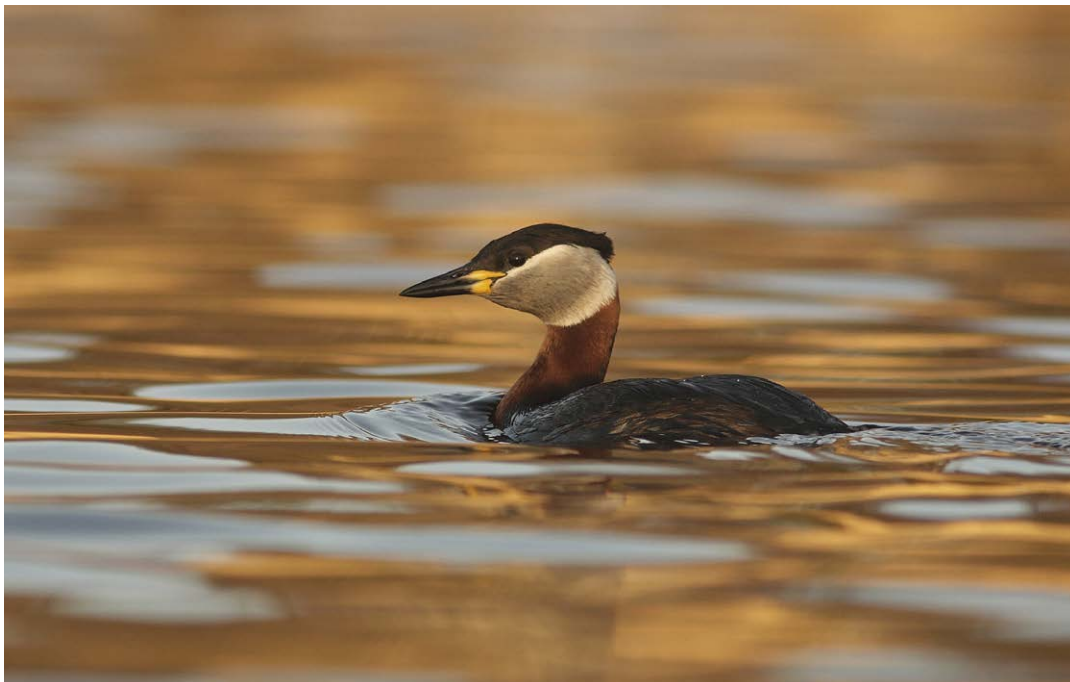
Foto: Sander Sirelbu

Lisaks tuttpütile elavad Eestis veel ka **hallpösk-pütt**, **sarvikpütt**, **väikepütt** ja **mustkael-pütt**. Kõiki neid pütliike tutvustab ornitoloogiaühing aasta linnu ürituste käigus. Huviliste ja vabatahtlike kogutud andmed võimaldavad ornitoloogidel täpsustada oma teadmisi püttide leviku ja arvukuse kohta Eestis ning aitavad sellega kaasa püttide parema kaitse organiseerimisele.

→ Pütiaastal tutvustatakse ka teisi pütliike - pildil hallpösk-pütt.

Foto: Lea Tammik

Tuttpüttide kevadise pulmamängu jälgimine on iga kord omaette elamus. Ilus on vaadata, kuidas pütipaar, sulgkrae ja kiirututt puhevil, nokad vastakuti, aegajalt end vees püsti ajades ning teineteisele veetaimi ulatades omavahel suhtleb. Vettinud ja ujuval taimekuhilal asuva pesa ehitavad vanalinnud hoolikalt koos ning paigutavad selle nii, et pesalt oleks mugav ennast otse vette libistada. Maikuus asub emaslind munema, kurnas on 3–6 väikse kanamuna suurust muna.

Emas- ja isaslind hauvad mune koos ning kasvatavad hiljem poegi samuti ühiselt. Triibulise peasulestikuga pütipojad kooruvad ligikaudu 25 päeva pärast munemist ning oskavad pesahülgaajate lindudena kohe pärast koorumist ujuda ja sukelduda. Põnev on jälgida, kuidas vanalindude seljale roninud pütipojad sõidavad nagu kaptenid laeval mööda veekogu. Hämmastaval kombel püsivad

pojad vanalinnu seljal isegi sukeldumise ajal. Iseseisvalt saavad pütipojad hakkama kolmandal elukuul.

Tuttpüti keskmine eluiga ei ole teada, kuid röntgastusandmete järgi oli üks Venemaal lastud tuttpütt eriti eakas: vähemalt 19 aastat ja 3 kuud vana.

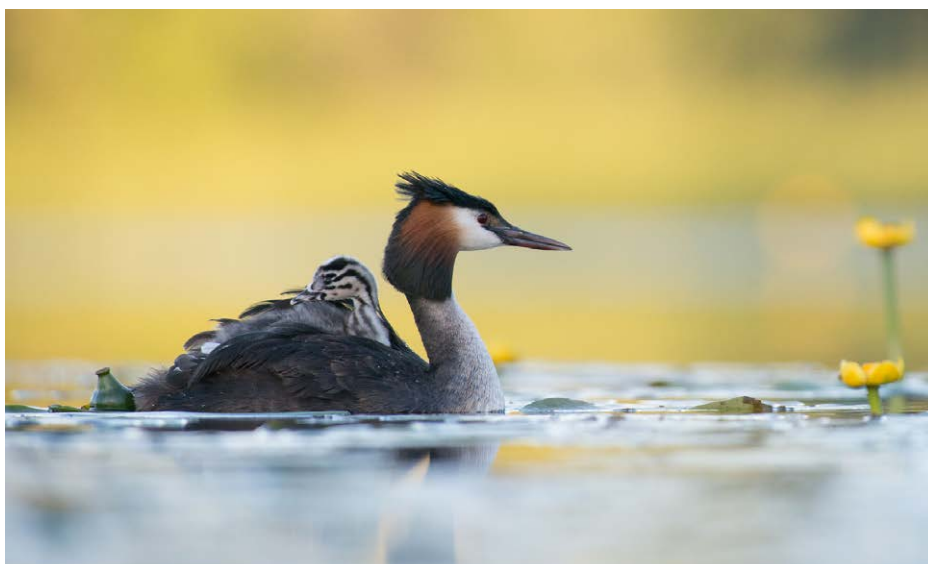
Veelembest lindu ohustab veetaseme kõikumine

Tuttpütt on kalatoiduline lind. Oma peamise toidu, milleks on kalad, väiksemad veeloomad ja meres ka krevetid, püüab ta sukeldudes ning vee all osavalt manööverdades. Suurim, sageli saatuslikuks saav oht pütipesadele on veetaseme kõikumine. Mererannikul hävib osa pesi tormide ajal kiiresti tõusva veetaseme tõttu; kalatiikidel ja üleujutatud poldritel jäävad paljud munakurnadega pesad liiga varase veetaseme alandamise tõttu kuuvalle ning hävivad.

↑ Pütiaastal tutvustatakse ka teisi pütliike - pildil sarvikpütt.

Foto: Endel Pendin

Ohuks on ka kiskjad: kuigi haudumise ajal pesalt lahkudes katavad pütid munad hoolikalt pesamaterjaliga, langeb osa mune siiski vareste ja teiste munaröövlike saagiks.

Tuttpüti aastal korraldab ornitoloogiaühing loodusõhtuid ja loodusretki aasta linnu elupaikadesse, digikultuuri aasta toob sügisel kaasa arvutijoonistuste võistluse. Tuttpütiaasta tegemistega saab end kursis hoida veebilehe abil aadressil www.eoy.ee/tuttpytt.

← Väiksed pütipojad ronivad vanalinnu seljale ja püsivad seal isegi sukeldumise ajal.

Foto: Kalmer Lehepuu

Edukas aasta Vaibla linnujaamas

Kristjan Adojaan

Võrtsjärve põhjakaldal asuvalle **Vaibla linnujaamale** oli 2019. aasta ehk 20. hooaeg alates 1987. aastast väga edukas. Põhiline rõngastusperiood kestis 25. juulist 1. septembrini. Koos kevadiste ja sügiseste lühikesete sessioonidega rõngastati Vaiblas linnude **65 päeval**. Kokku sai rõnga jalga **11 807 lindu** - kõigi aegade rekord! - **71 liigist**.

➔ **Sabatihane ei jäta kedagi külmaks.** Foto: Tõnis Leib

↓ **Rõngastamisvõtete tutvustamine Vaibla linnujaamas.**

➔ **Kõrkja-roolind on võrgust välja harutatud.** Fotod: Kristjan Adojaan

Rekordipurustajad ja üllatajad

Headele tulemustele aitas kaasa sobiv ilm: roostikus oli putuktoiduliste lindudele palju roostaisid ja teisi putukaid. Püüdmist hõlbustas ka suurema osa ajast valitsenud tuulevaikus. Pääsukestel oli ilmselt hea aasta, neid rõngastati kõige rohkem (2433). Viimati sai Vaiblas ligikaudu sama palju roostikku ööbima kogunenud suitsupääsukeste rõnga jalga 2015. aastal. Üllatajaks olid kaldapääsukesed, keda rõngastati oluliselt rohkem kui viimastel aastatel (236). Ka mustpea-, väike- ja pruunselg-põõsalind ületasid varasemat rekordit rohkem kui poole võrra (vastavalt 585, 355 ja 449). Vaid aed-põõsalindu oli eelmise aastaga võrreldes vähem (335). Kui roo-ritsiklinnu püügiarv on viimastel aastatel pidevalt kõikunud, siis võsa-ritsiklinde on järjest rohkem – lõppenud aastal 33 rõngastust.

Tänu sügisestele püügisessioonidele tabati rekordilised 61 muusträstast ja 531 siisikest. Ka teiste „sügiseste“ liikide – rasva-, sini- ja sabatihaste arv oli suurem kui viimastel aastatel keskmiselt. See näitab Vaibla linnujaama head rõngastustegevuse potentsiaali ka pärast roolindude lahkumist. Vaiblas rõngastati 2019. aastal ka mõned haruldasemad linnud, näiteks kaks padu-roolindu ja üks väike-käosulane. Linnujaama koondnimekirja lisandus kaks uut liiki: soorüdi ja valgeselg-kirjurähn. Et veeseis oli väga madal, oli kahlejaid eelmisel aastal väga vähe.

Põnevad taaspüügid

Vaibla linnujaam tegutseb nüüd viiendat aastat järjest taas pidevalt ning igal aastal püütakse ka varasematel aastatel rõngastatud linde. See näitab nii pesitsejate paigatruudust kui ka aastast

Liik	Rõngastatud lindude arv
Suitsupääsuke	2433
Kõrkja-roolind	1959
Salu-lehelind	933
Väike-lehelind	705
Mustpea-põõsalind	585
Tiigi-roolind	546
Siisike	531
Sinitihane	496
Soo-roolind	471
Pruunselg-põõsalind	449

aastasse samu rändeteid. Kõige huvitavama taaspüügi eest hooldisid sabatihased: üks paar oli rõngastatud koos 2017. a sügisel ja tuli nüüd taas korruga võrku; veel enam, üks paar oli koos rõngastatud 2016. a sügisel, kontrollitud 2018. aastal ja nüüd jälle – ikka koos!

Alati pakuvad enim huvi mujal, eriti välismaal rõngastatud lindude taaspüügid. 2019. aastal püüti Vaiblas Soomes rõngastatud suitsupääsuke ja kaks Soome rõngaga kõrkja-roolindu. Loorvõrku tulid ka Eestis, kuid väljaspool Vaiblat rõngastatud tiigi-roolind, väike-lehelind ja urvalind. Aasta lõpuks selgusid ka mõned Vaiblas rõngastatud lindude välismaised taaspüügid: Musta mere äärest Bulgaariast tuli kaks taasleidu, suitsupääsuke ja soo-roolind. Sügishooajal rõngastatud

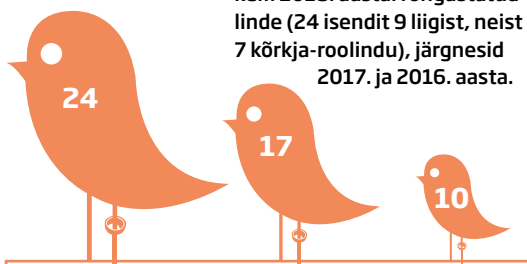

↑ Abilised võrgutiirul. Foto: Maarja Adojaan

rohevint saadi kätte Poolas ning neli sabaatihast ja üks sinitihane püüti ja vabastati Leedus. Tuli ka Eesti-siseseid taasleid: kaks Vaiblas rõngastatud kõrkja-roolindu saadi kätte Võrtsjärve lõunakaldal ning üks 2016. aastal Vaiblas rõngastatud suit-supääsuke püüti Viljandimaal Sürgaveres.

Taaspüükide arv

Ootuspäraselt oli kõige rohkem 2018. aastal rõngastatud linde (24 isendit 9 liigist, neist 7 kõrkja-roolindu), järgnesid 2017. ja 2016. aasta.

Rõngastamise aasta

ETM CB...95604

RÕNGASTUS

Liik: *Acrocephalus palustris* - soo-roolind

Sugu:

Vanus: 1 aasta lind

Kuupäev: 13.8.2019

Riik/piirkond: Estonia

Koht: Viljandi maakond, Viljandi vald, Vaibla küla (Vaibla linnujaam)

Koordinaadid: 58°24'15,12" N; 26°04'30,612" E (lat 58,4042°N; lon 26,07517°E)

Rõngastaja: Kristjan Adojaan, Vaibla RG

1. TAASLEID

Liik: *Acrocephalus palustris* - soo-roolind

Sugu:

Vanus: Lennuvõimeline

Asjaolud: Püütud

Seisund: Vabastatud elusa ja tervena rõngastaja poolt

Kuupäev: 2.9.2019

Riik/piirkond: Bulgaria, Burgas

Koht: Atanasovsko lake

Koordinaadid: 42°34'00,0" N; 27°29'00,0" E (lat 42,56667°N; lon 27,48333°E)

Leidja: Konstantin Popov

Rekordaastal oli külastajaid nii Eestist kui ka väljastpoolt

Vaibla linnujaam – see ei tähenda mitte ainult linde, vaid ka toredat huviliste seltskonda. Rekordaasta poleks saanud teoks ilma liikmete ja vabatahtlike panuseta. Siinkohal tahame suurt tänu avaldada kõigile, kes rohkem või vähem jaama töös kaasa aitasid. Nädala või rohkem oli jaamas ametis 14 inimest, kokku osales rõngastamisel üle 50 huvilise.

Juba traditsiooniliselt said Vaibla linnujaamas roostikulindudega tutvust teha Järvemuuseumi kalastuslaagri noored ning Peedu kooli õpilased. Paljudele lastele oli esmakordne kogemus väikest lindu puudutada ja teda pihust lahti lasta.

Külas käis ka kogunud rõngastajaid: suve hakul Marki linnuklubi liikmed Rootsist (Marks Fågelklubb) ning suvel Viljandimaal toimunud linnurallil osalenud Soome võistkond Nahkhiir-mees. Külalisi nii lähemalt kui kaugemalt käis teisi. Ka linnujaama enda liikmetel oli võimalus tutvuda välitöödega mujal, nt Ungaris Dávodi linnujaamas ning Mehhiko Calakmuli rahvuspargis; samuti osales Vaibla esindus rahvusvahelisel konverentsil IBOC2019 Iisraelis.

Hoogsalt edasi

Välitööde kõrval on Vaibla linnujaam hooajal aktiivne ka internetis. Et rõngastusandmeid sisestatakse pidevalt, saavad soovijad tulemustel silma peal hoida koduleheküljel www.vaibla.net avaldatavate päeva- ja koondtabelite vahendusel. Kodulehelt leiab ka taasleidude kaardi. Samuti saab lugeda fotodega varustatud uudiseid ja muljeid huvitavamatest seikadest linnujaama Facebooki-lehelt, blogist ja Twitterist.

Ka 2020. aastal on rõngastamine taas plaanis, külalised ja vabatahtlikud on oodatud. Sügavama

↑ Kõrkja-roolind on enim rõngastatud lind Vaiblas. Foto: Merilin Radvilavičius

huvi korral saab Vaiblas kätt harjutada enne iseseisva rõngastamise loa taotlemist, samuti on võimalik koguda andmeid (õpilaste) teadusprojektide jaoks. Täpsemaks konkreetseid külastusaegu, palume eelnevalt ühendust võtta: e-post: vaibla@vaibla.net, Facebooki kaudu: [fb.com/vaiblalinnujaam](https://www.facebook.com/vaiblalinnujaam) või helistada: tel 503 9306.

Geteli Hanni:

„Otsi võimalusi enda proovilepanekuks!”

Küsitlesid Liis Keerberg ja Tiiu Tali

Kuidas sinu linnuhuvi alguse sai?

Vanemad on rääkinud, et seiklesime palju looduses, teleka ja arvuti taga istusin vähe, ning mulle väga meeldis see, kui ema-isa artikleid ja raamatuid ette lugesid. Kui olin nelja-aastane, leidsin kord ajakirja Ärgake! numbrit sirvides foto lindudest, kes nokaga autot togisid. Tahtsin muidugi kohe teada, mis ja miks. Ma olevat kea lugu („Kea – mägede kloun”) kuua lates kõvasti naernud ja palunud, et seda ikka uuesti ja uuesti ette loetaks. Järgnenud päeval otsisin välja kõik koduses raamatukogus olevad lindude pildid ja soovisin nende kohta rohkem teada. Sain muidugi üsna ruttu aru, et kõik linnud polegi klounid, kuid linnuriigi mitmekesisus ja ilu vaimustasid mind.

Lindudega võib tegelda päris mitmel moel: vaadelda, rōngastada, talvel toita, pesakaste ehitada, uurida jpm. Kuidas sina lindudega tegeled?

Olen tegelnud lindudega kõigil neil viisidel, kuid kõige huvitavam ja arendavam on minu jaoks olnud rōngastamine Kablis ja Pulgojal. Tahaksin öelda suur aitäh Jaak Tammekännule, Margus Otsale ja Meelis Leivitsale väljaõppe ja usalduse eest!

Mis sulle Kabli ja Pulgoja linnujaamas on enim meeldinud?

Võiks öelda, et kõik on meeldinud: haagiselamus magamine, päiksetõusuga ärkamine, hommikukargus; Pulgojal

varahommikune jalutuskäik rōngastus-jaamani läbi udu ja uudistava lehmakarja, laudteed roostikus ja võrkude läbivaatamine, lindude lahtipäästmine võrgust, määramine, mõõtmine, rōngastamine ja lendu laskmine; Kabli suur mõrd ning tihedad päevad, kui on kastide viisi linde. Ka vaiksematel päevadel oli tore, kui sai puude otsas ronida, jalgupidi meres käia või lõket teha.

Kõige eredamalt on meelde jäänud kakud, suuremad kahlajad ning laanepüü, kes mõrda minnes käitus nagu kodukana. Ka suured salgad põialpoisse, siidisabasid ja nunnusid sabatihaseid. See on väga armas, kuidas sabatihased iga oma pereliiget kalliks peavad ja maha ei jäta.

Kust sa lindude kohta uusi teadmisi hangid?

Regulaarselt jälgin Linnuvaatleja, EOÜ ja Estbirdingu veebilehti, kuid muidugi on ka linnumäärajad ja loodusajakirjad väga head.

Mäletan, kui vanemad kinkisid mulle Lars Jonssoni Euroopa lindude määraja ning Margus Otsa ja Uku Paali „Eesti linnuvaatleja teejuhi”. Viimane sai mu lemmikuks mitmeks aastaks. Kui isa sõitis pühapäeviti eri linnadesse piibliteemalisi kõnesid pidama, võtsime perega alati rohkem aega, et ka teejuhis mainitud ümberkaudsed linnukohad läbi käia. Nii juhatas see raamat meid lõpuks Kablisse.

Kas sul on õnnestunud mõnda linnuliiki püsivalt jälgida? Mida huvitavat oled teada saanud?

Kõige rohkem olen jälginud koduaia läheduses pesitsevaid ja talvel toidumajas käivaid linde.

Algklassides harjutasin mitmesuguseid linde endaga sõbraks saama, et nad tuleksid õues minu peo pealt toitu võtma. Lisaks kannatlikkuse treenimisele ja jahtal päeval karastumisele õppisin tundma lindude käitumist ja iseloomu. Kirjutasin ja joonistasin sellest ka enda jaoks raamatu. Ühe asjana sain teada näiteks seda, et käe pealt toitumisel on hierarhia veidi teistsugune kui toidumajas. Toidulual muidu üsna sõjakas sinitihane oli inimese suhtes kõige kartlikum.

2014. aastal puukoristajatega.

Fotod: erakogu.

Olid seitsmene, kui käisid Ilmatsalus tornide linnuvaatluspäeval ja arutlesid seal sinutihase ja lasuurtihase hübriidide üle. Nüüd oled kahel viimasel aastal võitnud üksinda võisteldes esikoha üle-eestilisel linnuviktoriinil nooremas vanuserühmas (6.-9. klass). Kuidas sa linde tundma õppinud oled? Mis on sinu jaoks lindude määramise juures kõige keerulisem?

Olen palju aastaid õppinud linde tundma vaid välimuse järgi, mistõttu on lindude hääle kindlakstegemine minu jaoks kõige raskem. Kõige harjumuspärasem on linnumäärast piltide ja kirjelduste võrdlemine. Kergemaks muutub määramine siis, kui liiki looduskeskkonnas näinud olen. Lihtsamad erinevused hakkavad tasapisi liiginimetusega seostuma. Raskemaid määramistunnuseid on mulle õpetanud kogenud juhendajad linnuretkedel ja rõngastusjaamades. Hea, et linnumääramisvõistlustel küsitakse alati ka hääli – see sunnib uut õppima.

Sulle pakub huvi liikuvate loomade, eriti lindude pildistamine ja mõned sinu fotod on jõudnud ka Eesti Looduse veergudele. Kuidas su fotohuvi tekkis? Kas jagaksid mõnda lindude pildistamisega seotud elamust?

Fotohuvi saigi alguse linnuhuvist. Fotokaga suumimine asendas binoklit ja foto kergendas määramist. Minu esimesed mälestused pildistamisest ongi need, kui istun talvel akna juures ja püüan tabada toidumajas käivaid linde.

Lindude pildistamisest on hästi meelde jäänud kaks järjestikust päeva, kui sain pildistada enda jaoks uusi liike. Olin siis kaheksa-aastane. Tornide linnuvaatluspäeval Peipsi ääres nägin otse torni kõrval oleva puu otsas äkitselt suurt oranži lindu, tutt püsti. Hüüatasin: „Vaenukägu!“ – ja haarasin fotoka. Ka kõik teised sealolijad tormasid samasse äärde, nii et torn värises. Esimesed pildid sain teha linnu äralennust, kuid õnneks oli see toonetatud lahke ja maandus sööma sinna lähedale, pildistamise raadiusesse. Järgmisel päeval jälgisin kodus kirsiheki all askeldavat lindu, et teha märkmeid suvisesse aialinnupäevikusse. Minu suureks üllatuseks oli meie kesklinna aias tundra-sinirind.

Tegeled ka orienteerumisjooksu ning suusa-, ratta- ja teateorienteerumisega. Kas on keeruline jagada oma aega mitme huviala vahel?

On küll keeruline aega jagada, kuid asja teeb lihtsamaks see, et mulle meeldib mitmekülgus. Nii ei pea ma loobuma paljudest toredatest ja arendavatest tegevustest selle nimel, et ühel alal n-ö tippu jõuda. Linnuhuvi on hea, sest sellega saab tegelda igapäevaelu kõrvalt ja muude hobidega koos.

2013. aastal Pulgojal roolinde rõngastamas.

Näiteks ka orienteerumise ajal on mul olnud mitu huvitavat kohtumist lindudega. Kord läbi soo järgmise punkti poole joostes pani mind seisatama händkakk, kes väga lähedalt mulle oma suurte mustade silmadega otsa vaatas. Meeldejäädvalt ehmatav oli näha ka öösel „karumetsas“ metskurvitsat, kes pealambi valguses okses ragistamise peale lendu tõusis.

Lõpetad sel kevadel 9. klassi Johannese koolis Rosmal. Mis sulle waldorfkoolis meeldib? Kas oled mõelnud, kuhu ja mida edasi õppima minna?

Kuigi koduõppe tõttu ei käi ma päris iga päev koolis, meeldib mulle selle kooli sõbralik õhkkond, looduslähedus ja see, et kõigi jaoks võetakse alati aega.

Elukutsevalikus pole ma veel kindel, kuid usun, et tegelen ka tulevikus mingil moel lindudega.

Mis on sinu arvates linnuhuvi püsijäämiseks kõige tähtsam?

Kõige tähtsam on sellega regulaarselt tegelda ja leida enda jaoks midagi lähedat.

Kuidas vaatad Eesti ja maailma looduses toimuvale? Kas püüad kuidagi ka ise oma igapäevastes tegemistes loodushoidu edendada?

Jah, ei saa sulgeda silmi ebaseeldiva reaalsuse ees. Kindlasti on väga vajalikud kõik pingutused ja haridustöö, mida looduse kaitseks tehakse.

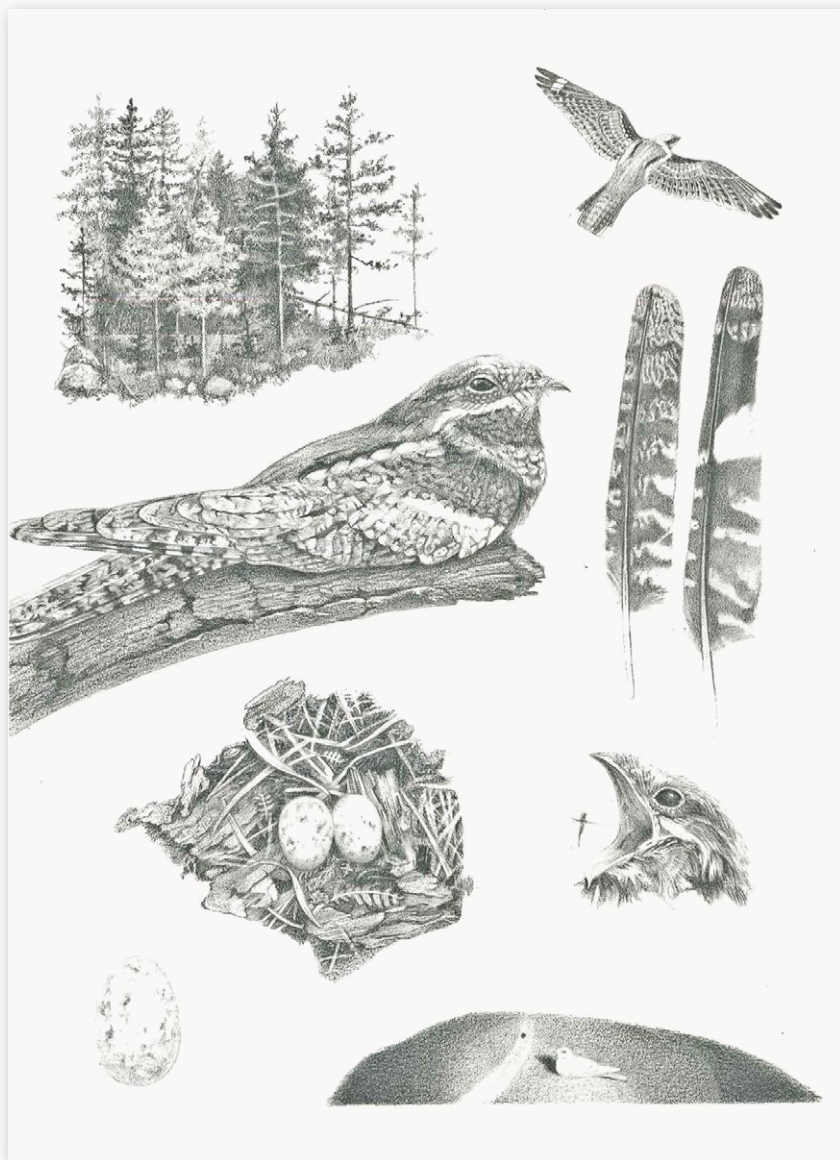
Meie perel on väike mahetalu, kus vanaisa eestvedamisel püüame järjest loodussõbralikumalt majandada ja elada. Tegelen ka vabatahtliku piibliharidustööga, sest olen näinud palju inimesi, kelle suhtumine ellu ja loodushoidu on

paranenud, kui nad on hakanud tundma tänutunnet ja vastutust sellise imelise ja hästi toimiva kingituse eest nagu elu ja Maa koos siinse elurikkusega.

Mida soovitaksid algajale linnuvaatlejale? Soovitaksin otsida võimalusi enda proovilepanekuks. Näiteks lüüa kaasa igakuisel linnumääramisvõistlusel. Hea võimalus on osaleda ka linnuhuviliste ettevõtmistel. Soovitan alati julgelt küsida juhatast kogenud linnutundjatel. Nad on kõik väga toredad ja valmis aitama.

2019. aasta linnuviktoriini noorema vanuserühma võitjana.

Kristina Khlebnikova. I koht 18 ja vanemad vanuseklassis.

Aasta linnu joonistusvõistlus

Eesti Ornitoloogiaühing autasustas eelmise aasta 10. detsembril suurel linnuõhtul aasta linnu öösorri joonistusvõistluse parimate tööde autoreid.

Aasta linnu joonistusvõistlusele esitasid 2462 osalejat kokku 2550 joonistust öösorrist. Žürii hindas töid neljas vanuseklassis: kuni 7-aastased, 8-12-aastased, 13-17-aastased ning 18-aastased ja vanemad. Auhinna pälvivad 16 töö autorid. Peapremia läks Kristina Khlebnikovale, kelle joonistus paistis silma erakordse detailitäpsusega.

Aasta linnu joonistusvõistluse paremaid töid saab vaadata [veebigaleriist](#).

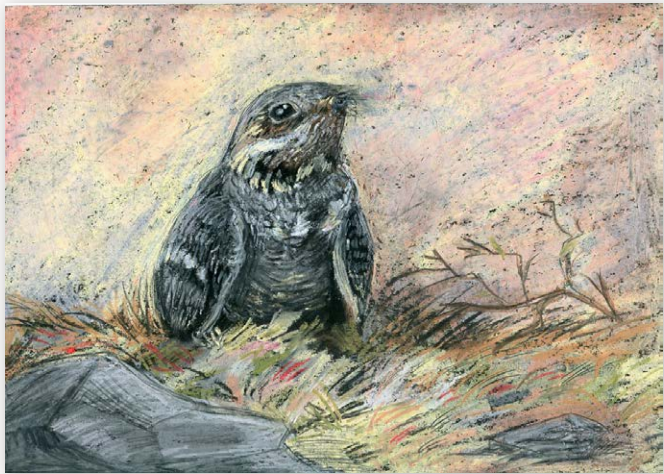
Nele Liis Kõllamaa. II koht 8-12-aastaste vanuseklassis.

Kuni 7-aastaste vanuseklassis sai esimese koha **Lev Sudjukov** ja 8-12-aastaste seas **Pia-Grete Allika**. Noorte ehk 13-17-aastaste hulgas pälvis esikoha **Isshin Kaneda**. Täiskasvanute rühmas võitis esimese koha **Kristina Khlebnikova**.

Lisaks pälvisid žürii tunnustuse kuni 7-aastaste seas **Liisu Petrov**, 8-12-aastaste seas **Ako Alas** ja 13-17-aastaste seas **Sandra Merivälja**.

Maie Kivisild.
II-III koht
18 ja vanemad
vanuseklassis

Anastasia Plotnikova. III koht 13-17-aastaste vanuseklassis.

Elina Anijärv. II koht 13-17-aastaste vanuseklassis.

Lev Sudjukov. I koht kuni 7-aastaste vanuseklassis.

Isshin Kaneda. I koht 13-17-aastaste vanuseklassis.

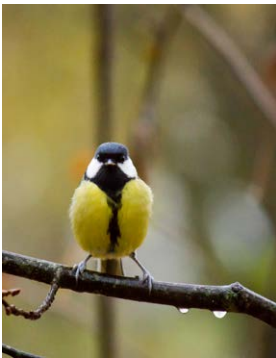
Pia-Grete Allika. I koht 8-12-aastaste vanuseklassis.

Mimi Kruusing. II-III koht 18 ja vanemad vanuseklassis.

Suvised aialinnupäeviku kuues hooaeg suuri üllatusi ei toonud

Meelis Uustal

Suvised aialinnupäevikut täitsid 2019. aastal **928 linnuvaatlejat** **524 aias**. Kokku tehti **27 218 vaatlust**, mis lisandusid eelmiste aastate 111 000 vaatlusele.

2019. aasta vaatlused jagunesid järgmiselt: **15 493** lindude esmavaatlust, **2105** pesitsusvaatlust, **1390** muude selgroogsete vaatlust, **7766** taimede ja putukate fenovaatlust ning **464** tolmeldajate vaatlust **1412** taimekülastuse kohta.

Üldnäitajatest jätkas selget kasvu aedades keskmiselt kohatud linnuliikide arv, mis jõudis juba 37,3-ni. Seevastu keskmine pesitsusjuhtude, pesitsevate liikide ja kohatud loomaliikide arv jäi enam-vähem senisele tasemele.

Milliseid linnuliike aias kohati?

Aedades kohati nagu mullugi ühtekokku 206 linnuliiki. Keskmiselt nähti 37,3 linnuliiki ning üle 100 linnuliigiga aedu oli seitse. Sagedamini kohatud lindude pingerea eesotsas kuigi suuri muutusi ei toimunud: esikohal oli võimsalt rasvatihane, talle järgnesid muustrastas ja vares. Ootuspäraselt langes esimeste seast välja urvalind, kelle asemel jõudis kõrgele kohale taas kaelustuvi. Kuigi urvalindu kohati 2019. aastal 3–4 korda rohkem kui varasematel talvedel, polnud see väike järellainetus koha hoidmiseks piisavalt suur.

Liike, keda kohati vaid ühes aias, oli sedapuhku 28. Nende seas tegid debüüdi üha laiema levilaga lääne-pöialpoiss ja ootamatult rõngastusvõrku sattunud väiketsiitsitaja.

Kuidas kulges rändlindude saabumine?

2019. aasta rõõmustas meid taas varajase kevadega. Lindude keskmised Eestisse saabumise ajad olid võrreldavad 2017. aasta varakevadega,

↖ **Suvised aialinnupäevik. Rasvatihane oli võimsalt esikohal.** Foto: Igor Tseskidov

↓ **Kaelustuvi jõudis taas esimeste sekka.**

Foto: Kauro Kuik

↑ **Suvised aialinnupäevik. Muustrastas oli sagedamini kohatud lindude esikolmikus.** Foto: Endel Pendin

kuid erinevalt tollest aastast valdasid nüüd meil soojad ilmad kogu kevade. Seevastu kolm Aafrika lindu – kägu, suitsupääsuke ja ööbik – jäid meile sedapuhku hiljaks, ööbik isegi kuni kaks nädalat. Hilinemises ei saa aga süüdistada meie ilma: need linnud jõudsid hiljem päralt ka mujale Euroopasse – ju neil tekkis probleeme Sahara ületamisega.

Millised linnud pesitsesid aias?

Kõige levinumad aialinnud on endiselt kuld-nokk, rasvatihane ja linavästriik. Pesitsussagedus

tõusis must-kärbsenäpil ja muusträstal, kuid langes rasvatihasel, rohevindil ja piiritajal. Aedades pandi pesitsejana kirja 77 linnuliiki, kellest 17 pesitses vaid ühes aias. Nendest aiaharuldustest võiks esile tuua porri, kes pesitses edukalt porridele mõeldud pesakastis ehk kahe servapidi kokku loodud lauajupi vahel.

Milliseid neljajalgseid ja roomajaid aias kohati?

Aedades kohati 50 liiki loomi või nende tegevusjälgi. Orava ja rebase esikohavõitlus jätkus ja väikese ülekaalu sai seekord orav. Arusisaliku ja siili kohtamissagedus oli suurem kui kunagi varem. Märksa sagedasemad olid ka kohtumised koduhiire ja juttself-hiirega. Juttself-hiir ja mügri naasid esimese 15 sekka ning lükkasid sealt välja metsnugise ja karihiire.

Millal puhkesid õied?

2019. a kevad oli erakordne ka taimedele. Kahekümnest taimeliigist 12-le oli Eesti keskmine õitsemisaja algus viimase viie aasta kõige varajasem. Kevade tormiline areng pidurdus alles mai keskpaigas ning sirelid olid ainsad, mis alustasid õitsemist hiljem kui 2018. aastal.

Suur tänu kõigile aialinnupäeviku täitjatele!

Foto: Kauro Kuik

Algas suvise aialinnupäeviku uus hooaeg

Meelis Uustal

Märtsis sai alguse traditsioonilise suvise aialinnupäeviku uus hooaeg. Päevikusse saab iga huviline kirja panna, millised linnud tema aias tegutsevad ja pesitsevad. Lindude kõrval võib üles märkida ka aias kasvavad taimed ja nende õitsemise alguse, nähtud putukad, roomajad, kahepaiksed ja imetajad. Päevikusse tuleb kirja panna vaid nende liikide vaat-

lused, mille määrangus ollakse päris kindlad.

Aialinnupäevikut võib pida iga huviline, kellel on linnas või maal aed. Vaatlusi saab teha ka kortermaja hoovis või õuealal. Päevikut täites pööravad osalejad rohkem tähelepanu kodukoha loodusele, õpivad tundma oma aia elurikkust ja aitavad kaasa aialindude käekäigu uurimisele.

↑ Ööbik jõudis meile mullu kahenädalase hilinemisega.

Kogutud andmete põhjal saab ornitoloogiaühing kindlaks teha, milline on aialindude levik ja arvukus Eestis ning kuidas kulgeb lindude pesitsemine.

Aialinnupäeviku pidamist korraldab ornitoloogiaühing ja toetab Keskkonnainvesteeringute Keskus.

Lisainfo: www.eoy.ee/aed.

Aasta keskkonnategu ja -kirves

Jaanuaris valis Eesti Keskkonnaühenduste Koda 17. korda keskkonnategu ja -kirve.

2019. aasta keskkonnategu valiti **Fridays for Future** kliimaaktivistide algatused tähelepanu tõmbamiseks kliimakriisile.

Fridays for Future liikumine on alates 2018. aastast kliimaprobleemidele tähelepanu juhtinud kümnetes riikides üle maailma, globaalsetel kliimastreikidel on kaasa löönud miljonid inimesed. Algatusega liitusid 2019. aasta märtsis ka Eesti noored, streikides Tallinnas, Tartus ja Paides, et tõmmata Eesti avalikkuse tähelepanu süvenevale kliimakriisile ning otsustajate tegevusetusele selles küsimuses. Sealt edasi on toimunud streigid nii Tallinnas kui ka Tartus igal reedel. Samuti on noored seda teemat aktiivselt kajastanud ajakirjanduses ja sotsiaalmeedias. Mitmed kliimanoored võtsid osa tänavusest arvamusfestivalist, kus osalesid

vestlusringis president Kersti Kaljulaidiga. Fridays for Future Eesti oli mitme avaliku ürituse eestvedaja septembrikuisel kliimanädalal, seekord juba rohkemates linnades: Tallinnas, Tartus, Rakveres, Pärnus, Kärdlas ja Kuressaares.

Keskkonnakirve sai mitmel pool kõlanud eksitav mõttekäik intensiivsest metsamajandamisest kui kliimakriisi päästerõngast, mida levitasid ennekõike **Eesti Metsa- ja Puidutööstuse Liit ning Eesti Erametsaliit**. Nõnda on jäänud nii meedias kui ka väiksemates ringides kõlama väited, nagu võiks Eesti metsade intensiivsem majandamine olla kliimakriisi päästerõngas. Samuti on kostnud väiteid, justkui oleksid vanad metsad suured süsiniku heitjad ja vajaksid seetõttu noorendamist. Selline käsitus on aga väär: vanad metsad on paljude uuringute järgi hoopis väga olulised süsiniku sidujad ning kliimamuutuste leevendamine on saavutatav eelkõige metsade looduslikkust hoides ja taastades.

2019. aasta keskkonnategudena leidsid äramärkimist veel Tartu rattaringlus ja Keskkonnaameti algatatud avalik diskussioon muruniitmise üle. **Keskkonnakirve** kandidaatide seast tõusid esile veel valitsuse ja Eesti Energia kavatsus rajada põlevkiviõli- ja rafineerimistehas ning teadusrahastamise leppe eiramine valitsuse poolt.

Eesti Keskkonnaühenduste Koda ühendab 11 keskkonnaorganisatsiooni

Eestimaa Looduse Fond
Eesti Ornitoloogiaühing
Eesti Roheline Liikumine
Balti Keskkonnafoorum
Eesti Üliõpilaste Keskkonnakaitseühing „Sorex“
Läänerannik
Nõmme Tee Selts
Pärandkoosluste Kaitse Ühing
Stockholmi Keskkonnainstituudi Tallinna Keskus
Tartu Üliõpilaste Looduskaitsering
Balti Keskkonnafoorum
Keskkonnaõiguse Keskus

Kirjaveatuvi

Eelmises Tiirutajas sattus „Aasta linnu valimise retrospektiivi“ loosse paar kirjaveatuvi.

■ Lk 4 alapeatükis „Aasta linnud panevad laulma“ oli esimeses lõigus kirjas: „Esmakordselt tehti aasta linnu laul, milleks oli Külliki Lauluaiaste „Jäälind, jää siia!“ Selle asemel peab olema: „Valmis aasta linnu laul, milleks oli Riho Sibula ja Peep Veedla „Jäälinnu laul“. Jäälinnu aasta lõpus tegid toreda muusikalise üllatuse veel Külliki Lauluaiaste lapsed lauluga „Jäälind, jää siia!“

■ Lk 4 alapeatükis „Väsimatult edasi“ oli esimeses lõigus kirjas: „Peale joonistusvõistluse oli võimalik osaleda määramisvõistlusel ja taliinnuloendusel, koguda helivaatlusi, alguse said talvise aialinnuvaatluse ja suvise aialinnupäeviku traditsioon. Sel aastal valmisid ka juhendid talviste ja suviste aialindude toitmiseks ja abistamiseks.“ Selle asemel peab olema: „Lisaks tavapärasele joonistusvõistlusele sai osaleda EENeti korraldatud arvutijoonistusvõistlusel, kus üks teema oli „Tii-tii-digiti hane“, valmis Jänku-Jussi multikas ja värviraamat. Kevadel oli võimalik kaamera vahendusel osa saada rasvatihaste pereelust ning talvel sai jälgida toidumajakaamerat.“ Toimetust palub vabandust!

Eesti Ornitholoogiaühing

Address: Veski 4, Tartu 51005
Telefon: 742 2195
E-post: eoy@eoy.ee
www.eoy.ee

Tiirutaja

Toimetaja: Ulvi Karu
E-post: ulvi.karu@eoy.ee
Tiirutaja ilmub neli korda aastas

Teostus: HIMANTO.EE

Toetajad

Lehe väljaandmist on peale märgitud fotoautorite toetanud: **Keskonnainvesteeringute Keskus**

ISSN: 1736-6844

Ornitholoogiaühing sai uue logo

Eelmise aasta traditsioonilisel aastalõpukoosviibimisel avalikustas Eesti Ornitholoogiaühing oma uue logo konkursi tulemused. **Konkursi võitis Valdek Alber kavandiga „Vidiit 2019“.**

Paremusele teiseks tunnustati Reet Rea-Smythi kavand ning kolmanda koha vääriks Lauri Säraki kavand.

Võidutöö on kujutatud suitsupääsukest, kes joonistub taustast välja mustade (negatiivis valgete) pindade abil. Töö aluseks on võetud ornitholoogiaühingu seni logo, millel on eemaldatud ovaalne sinine taust ning nüüdisajastatud graafikat, kirjatüüpi ja selle paigutust. Autori eesmärk on olnud säilitada logo visuaalset järjepidevust.

Konkursile esitasid 58 osalejat kokku 89 kavandit. Töid hindasid ornitholoogiaühingu nõukogu üksteist liiget.

Palju õnne!

Aasta 2019 vabatahtlik on Liis Keerberg

Ornitholoogiaühing valis möödunud aasta vabatahtlikuks Liis Keerbergi. Ühing tänab ja tunnustab Liisi vabatahtliku õigusabi andmise ja veebilehe loomise eest. Liis osales ka linnukaitsekomisjoni ja linnunimetuste komisjoni töös, kesktalvisel veelinnuloendusel, haudelinnustiku punktloendusel, taliinnuloendusel, metskurvitsa mängulennuloendusel, teedel hukkunud lindude loendusel ja öösorri loendusel. Samuti on Liis aidanud kaasa Tiirutaja valmimisele, toimetades persoonirubriigi lugusid ja pakkudes ideid artiklite jaoks.

Osale!

19. märts kl 18 **Abeli mälumäng** Tartus. Mälumängul saab osaleda kuni kuueliikmelistes võistkondades. Lisainfo: www.eoy.ee

28. märts kl 18 **Eesti Ornitholoogiaühingu üldkoosolek** Tartus. Päevakava ja toimumiskoha avaldame märtsis lehel www.eoy.ee

29. märts **Linnade linnuvaatluspäev** üle Eesti. Vaatluspäeval pöörame tähelepanu linnalindudele ja selgitame välja kõige liigirikkama linna. Lisainfo: www.eoy.ee

11.-12. aprill **Lihavõtte linnuvaatluspäevad** üle Eesti. Kutsume kõiki huvilisi jälgima saabuvaid rändlindude ning vaatlustulemusi kirja panema. Lisainfo: www.eoy.ee/talv.

14.-15. aprill **Õpilaste teadusfestival** Tartus Eesti Rahva Muuseumis. Messialal saab lahendada aasta linnu nuputamisesülesandeid ja osta linnuteemalisi meeneid. Lisainfo: www.etag.ee.

Foto: Pille Vahtmäe

23. aprill **Abeli mälumäng** Tartus kl 18.

25. aprill - 10. mai Metskurvitsate mängulennu loendus. Lisainfo: www.eoy.ee.

1. mai **Eesti Ornitholoogiaühingu 99. aastapäev.**

9. mai **Tornide linnuvaatluspäev** üle Eesti. Rahvusvahelise rändlindude päeva eel kutsume huvilisi tornidesse linde vaatlema. Lisainfo: www.eoy.ee.

21. mai **Abeli mälumäng** Tartus kl 18.

27.-28. juuni **Eesti Ornitholoogiaühingu suvepäevad** Viljandimaal Hallistes.

Selles Tiirutajas kirjutavad

Margus Ots
Ühingu juhataja ja tutvütiasta projektijuht

Kristjan Adojaan
Rõngastaja Vaibla linnujaamas ja ühingu kodulohve veebimeister

Ulvi Karu
Tiirutaja toimetaja, immuunökoloogia teadur

Tiiu Tali
Veab Tiirutaja persoonilugude rubriiki ning on fenovaatluste koordinaator

Liis Keerberg
Linnunimetuste komisjoni liige, veab Tiirutajas persoonilugude rubriiki

Meelis Uustal
Suvise aialinnupäeviku koordinaator